

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

26 päivänä heinäkuuta 2017 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 2003/88/EY – 17 artikla – Työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojeleminen – Työajan järjestäminen – Palkanlisinä maksettavat korvaukset – Lastensuojelujärjestö – Lapsikylävanhemmat – Lapsikylävanhemman tilapäinen poissaolo – Lapsikylävanhempien sijaisiksi palkatut työntekijät – Käsite

Asiassa C175/16,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka korkein oikeus on esittänyt 24.3.2016 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 29.3.2016, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Hannele Hälvä,

Sari Naukkarinen,

Pirjo Paajanen ja

Satu Piik

vastaan

SOS-Lapsikylä ry,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja T. von Danwitz ja presidentti K. Lenaerts, joka hoitaa neljännen jaoston tuomarin tehtäviä, sekä tuomarit E. Juhász, K. Jürimäe ja C. Lycourgos (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: M. Wathelet,

kirjaaja: hallintovirkamies C. Strömholm,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 2.3.2017 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Hannele Hälvä, Sari Naukkarinen, Pirjo Paajanen ja Satu Piik, edustajanaan ensin P. Ahonen, sittemmin Ahonen, avustajanaan T. Lehtinen, asianajaja,
- SOS-Lapsikylä ry, edustajanaan ensin J. Syrjänen, sittemmin Syrjänen ja J. Nevala, asianajajat,

* Oikeudenkäyntikieli: suomi.

- Suomen hallitus, asiamiehenään H. Leppo,
- Saksan hallitus, asiamiehinään J. Möller ja T. Henze,
- Euroopan komissio, asiamiehinään I. Koskinen ja M. van Beek,

kuultuaan julkisasiamiehen 6.4.2017 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY (EUVL 2003, L 299, s. 9) 17 artiklan 1 kohdan tulkintaa.
- 2 Pyyntö on esitetty asiassa, jossa valittajina ovat Hannele Hälvä, Sari Naukkarinen, Pirjo Paajanen ja Satu Piik ja vastapuolena heidän työnantajansa SOS-Lapsikylä ry ja jossa on kyse siitä, että työnantaja on kieltäytynyt maksamasta heille ylityö-, iltatyö-, yötyö-, lauantaityo- ja sunnuntaityökorvauksia vuosilta 2006–2009.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 2003/88 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

1. ’työajalla’ ajanjaksoa, jonka aikana työntekijä tekee työtä, on työnantajan käytettävissä ja suorittaa toimintaansa tai tehtäviään kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti;
2. ’lepoajalla’ ajanjaksoa, joka ei ole työaikaa;

– –”

- 4 Direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jokainen työntekijä saa vähintään neljän viikon palkallisen vuosiloman tällaisen loman saamiselle ja myöntämiselle kansallisessa lainsäädännössä ja/tai käytännössä vahvistettujen edellytysten mukaisesti.”

- 5 Direktiivin 17 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemisessa noudatettavat yleiset periaatteet huomioon ottaen jäsenvaltiot voivat poiketa 3–6, 8 ja 16 artiklan säännöksistä, kun kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi työajan pituutta ei mitata ja/tai määritellä ennalta tai työntekijät voivat itse päättää siitä ja erityisesti kun on kyse:

- a) johtavassa asemassa olevista tai muista henkilöistä, joilla on itsenäinen päätöksentekovoima;
- b) työskentelystä perheessä; tai

c) työntekijöistä, jotka suorittavat uskonnollisia toimituksia kirkoissa ja uskonnollisissa yhteisöissä.”

Suomen oikeus

6 Työaikalain (605/1996) 2 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tätä lakia ei sovelleta, lukuun ottamatta sen 15 §:n 3 momenttia:

--

3) työhön, jota työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä;

--”

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymys

- 7 SOS-Lapsikylä ry on lastensuojelujärjestö, jonka tarkoituksena on tarjota lapsikylään sijoitetuille huostaan otetuille lapsille mahdollisimman kodinomaista asumista seitsemässä lapsikylässä, joissa on kussakin useita lapsikyläkoteja. Lapsikylässä työskentelee lapsikylän johtaja, sijaisvanhempina toimivia lapsikylävanhempia, lapsikylävanhempien sijaisia sekä muuta henkilökuntaa. Lapsikyläkodit ovat huostaan otettujen lasten vakinaisia asuntoja, joissa asuu samanaikaisesti kolmesta kuuteen lasta ja yksi tai useampi lapsikylävanhempi (tai näiden poissa ollessa lapsikylävanhemman sijainen).
- 8 Pääasian valittajat ovat työskennelleet SOS-Lapsikylä ry:n lapsikylävanhempien sijaisina vuoteen 2009 saakka ja jotkut heistä aina vuoteen 2010 saakka. He ovat lapsikylävanhempien poissa ollessa sijaisuutta hoitaessaan (ensin mainittujen vapaa- tai vuosilomapäivinä tai sairauslomapäivinä) asuneet lasten kanssa lapsikyläkodissa ja huolehtineet yksin sekä lapsikyläkodista että kodin lasten kasvatuksesta ja hoidosta, kodin ostoksista ja asioinnista lasten kanssa kodin ulkopuolella.
- 9 Pääasian valittajat nostivat kanteen Etelä-Savon käräjäoikeudessa ja vaativat, että heidän työnsä SOS-Lapsikylä ry:n palveluksessa katsotaan työaikalain 1 §:ssä tarkoitetuksi työksi ja että SOS-Lapsikylä ry velvoitetaan työaikalain ja alan työehtosopimuksen nojalla maksamaan heille ylityö-, iltatyö-, yötyö-, lauantaityö- ja sunnuntaityökorvaukset vuosilta 2006–2009.
- 10 Etelä-Savon käräjäoikeus hylkäsi 4.5.2012 antamallaan tuomiolla heidän kanteensa katsoen, ettei heidän työhönsä sovelleta työaikalakia. Sen jälkeen, kun Etelä-Savon käräjäoikeus oli hylännyt heidän kanteensa, he valittivat sen tuomiosta Itä-Suomen hovioikeuteen, joka pysytti mainitun tuomion 4.7.2013 antamallaan tuomiolla. Pääasian valittajat ovat hakeneet Itä-Suomen hovioikeuden tuomioon muutosta ennakkoratkaisua pyytäneeltä tuomioistuimelta.
- 11 Korkein oikeus toteaa, että työnantajan edustajat eivät valvo lapsikylävanhempien sijaisten päivittäistä työaikaa eikä työnantaja ole antanut ohjeita tai määräyksiä työssäolopäivien työskentelyjaksoista tai lepohetkistä. Lasten tarpeiden asettamissa rajoissa lapsikylävanhemman sijainen on voinut itse päättää siitä, miten hän on jaksottanut työtään ja mitä hän on tehnyt. Kullekin lapselle on kuitenkin laadittu hoito- ja kasvatussuunnitelma, jonka mukaisesti lapsikylävanhemman sijaisen on pitänyt huolehtia lapsesta ja johon liittyvistä kysymyksistä hänen on pitänyt raportoida. Lisäksi lapsikylävanhemman sijaisen on pitänyt neuvotella lapsikylävanhemman kanssa kodin toimintatavoista ja käytännön kysymyksistä.

- 12 Pääasian valittajien työsopimusten mukaan heidän vuosittainen työvelvoitteensa oli 190 vuorokautta, lukuun ottamatta yhtä heistä, jonka vuosittainen työvelvoite oli 170 vuorokautta, ja näistä vähennettiin 30–33 vuosilomaoikeusvuorokautta. Käytännössä sijaisten sijaisuusjaksojen pituudet ovat vaihdelleet yksittäisistä vuorokausista useampiin viikkoihin.
- 13 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tuonut esiin vielä sen, että lapsikylän johtaja on etukäteen vahvistanut työvuorolistat, joista on ilmennyt vuorokausittain, missä lapsikyläkodissa kukin lapsikylävanhemman sijainen työskentelee. Sijainen on sopinut asianomaisen lapsikylävanhemman kanssa sijaisuuden alkamisen kellonajasta. Työvuorot on lisäksi pitänyt laatia siten, että kullakin työntekijällä on keskimäärin kaksi vapaata viikonloppua kuukaudessa. Sijaisuusjakson aikana työntekijällä on ollut oikeus myös yhteen vapaavuorokauteen viikossa. Lapsikylävanhempien sijaisten palkka on määritelty kiinteänä kuukausipalkkana kuitenkin siten, että mikäli työskentelyvuorokausia on kertynyt enemmän kuin 190, niistä on suoritettu eri korvaus.
- 14 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ratkaistavana on kysymys siitä, sovelletaanko lapsikylävanhempien sijaisiin työaikalakia, mikä merkitsisi sitä, että SOS-Lapsikylä ry:n pitäisi myöntää pääasian valittajille näiden vaatimat korvaukset. Erityisesti pitäisi ratkaista se, jääkö lapsikylävanhempien sijaisten työ työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sen soveltamisalan ulkopuolelle. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että mainitun säännöksen mukaan työ, jota työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyä, ei kuulu työajan järjestämistä koskevien säännösten alaan, lukuun ottamatta työaikalain 15 §:n 3 momenttia, jolla ei ole tässä asiassa merkitystä.
- 15 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan työaikalaille on saatettu osaksi kansallista oikeutta direktiivi 2003/88, jossa on säännöksiä – muun muassa sen 17 artiklan 1 kohta –, jotka antavat kansalliselle lainsäätäjälle mahdollisuuden tietyn edellytyksin poiketa direktiivissä vahvistettuja työ- ja lepoaikoja koskevasta sääntelystä.
- 16 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo vielä esiin sen, että työaikalaille säädetään työajasta, säännöllisestä työajasta, säännöllisen työajan ylittamisestä, yö- ja vuorotyöstä sekä lepoajoista ja sunnuntaityöstä, minkä lisäksi siinä säädetään muista syistä, kuten ylityöstä ja sunnuntaityöstä, maksettavista korvauksista.
- 17 Vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tietoinen siitä, ettei direktiiviä 2003/88 sovelleta työntekijän palkkaukseen, palkalliseen vuosilomaan liittyviä seikkoja lukuun ottamatta, se katsoo kuitenkin, että direktiivin tulkintaa tarvitaan sen käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseen. Oikeus työaikalaisissa vahvistettuihin palkanlisiin riippuu näet sen mukaan siitä, sovelletaanko kyseessä olevaan tapaukseen työaikalakia, jossa säädetään myös työ- ja lepoajoista.
- 18 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo erityisesti, että direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa olevalla poikkeuksella on merkitystä tulkittaessa työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettyä poikkeusta.
- 19 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan 14.10.2010 annetusta tuomiosta *Union syndicale Solidaires Isère* (C-428/09, EU:C:2010:612) seuraa, että silloin kun ei ole osoitettu sitä, että työntekijät voivat päättää työtuntiansa määrästä, eikä sitä, ettei heillä ole velvollisuutta olla läsnä työpaikalla kiinteinä työaikoina, direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa olevaa poikkeusta ei sovelleta.
- 20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo kuitenkin, että mainitussa tuomiossa oli kyse hyvin erilaisista tosiseikoista kuin sen käsiteltävänä nyt olevassa asiassa, erityisesti työn luonteen ja työskentelyolosuhteiden osalta.

- 21 Korkein oikeus esittää, että käsiteltävässä asiassa pääasian valittajien tekemä työ rinnastuu sisältönsä puolesta perheenjäsenen perheensä parissa tekemään työhön, josta on nimenomaisesti kyse direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan b alakohdassa. Se katsoo tämän lisäksi, että mainittua säännöstä on tulkittava suppeasti mutta että siihen otettu esimerkkiluettelo ei ole tyhjentävä. Se katsoo siis, että on mahdollista, että tätä poikkeusta sovelletaan myös lapsikylävanhemman sijaisen työhön siitä huolimatta, että kysymyksessä ei olisi direktiivin 17 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettu työskentely perheessä.
- 22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa vielä siitä, että käsiteltävässä asiassa työnantajan mahdollisuudet valvoa pääasian valittajien työaikaa ovat rajoitetut, sillä tällainen valvonta voisi vaikuttaa kielteisesti lapsikylävanhemman sijaisen mahdollisuuksiin toimia normaalin vanhemman tavoin ja luoda luottamuksellinen suhde lapsiin. Se toteaa lisäksi, ettei tällaista valvontaa ole ilmeisesti myöskään suoritettu. Lapsikylävanhempien sijaiset päättävät itsenäisesti työnteosta, levosta ja liikkumisestaan lapsikyläkodin ulkopuolella lasten tarpeiden asettamissa rajoissa, mutta lasten tarpeet rajoittavat kuitenkin sijaisten mahdollisuuksia keskittyä omiin asioihinsa ja vapaasti järjestää olemistaan.
- 23 Korkein oikeus on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä esittääkseen unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista [4.11.2003] annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY 17 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sen soveltamisalaan voi kuulua edellä kuvatun kaltainen työ lapsikyläkodissa, jossa työntekijä toimii huostaan otettujen lasten sijaisvanhempien sijaisena näiden vapaapäivien aikana, asuu mainittuna aikana yhdessä lasten kanssa perheenomaisissa olosuhteissa sekä huolehtii tänä aikana itsenäisesti lasten ja perheen tarpeista vastaavalla tavalla kuin vanhemmat yleensä huolehtivat?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 24 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sitä voidaan soveltaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen palkkatyöhön, jossa työntekijä huolehtii huostaan otetuista lapsista perheenomaisissa olosuhteissa sijaisvanhemman sijaisena.
- 25 Aluksi on mainittava siitä, että direktiivillä 2003/88 säännellään – sen 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua palkallista vuosilomaa koskevaa erityistilannetta lukuun ottamatta – ainoastaan tiettyjä työajan järjestämistä koskevia seikkoja työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemiseksi, minkä vuoksi sitä ei lähtökohtaisesti sovelleta työntekijöiden palkkaukseen (ks. vastaavasti tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 26 Tätä toteamus ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei unionin tuomioistuimelle käsiteltävässä asiassa esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen tarvitsisi vastata.
- 27 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 45 kohdassa todennut, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltävänä oleva asia koskee näet kysymystä siitä, onko työaikalakia sovellettava lapsikylävanhempien sijaisiin ja onko valittajilla tämän johdosta oikeus vaatimiinsa korvauksiin.
- 28 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on siis tällaisessa tilanteessa saattanut unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymyksen direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan tulkinnasta ja todennut, että mainittu säännös on saatettu osaksi kansallista oikeutta työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdalla.

- 29 Näin ollen on siis ratkaistava, voidaanko pääasian valittajien työhön lapsikylävanhempien sijaisina soveltaa direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohtaa, joka tarjoaa jäsenvaltioille tietyn edellytyksin mahdollisuuden poiketa direktiivin 3–6, 8 ja 16 artiklan säännöksistä, kun kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi työajan pituutta ei mitata tai määritellä ennalta tai työntekijät voivat itse päättää siitä.
- 30 Tämän osalta on mainittava siitä, että – kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ilmoittanut – lapsikylävanhempien sijaisten, jotka ovat SOS-Lapsikylä ry:n työntekijöitä, tehtävänä on lapsikylävanhempien, jotka myöskin ovat tämän työnantajan työntekijöitä, poissa ollessa huolehtia lapsikyläkodin taloudesta sekä koteihin sijoitettujen lasten hoidosta ja kasvatuksesta vuorokauden mittaisina jaksoina, jotka voivat jatkua useiden perättäisten vuorokausien ajan siten, että työntekijöillä on oikeus yhteen vapaavuorokauteen viikossa ja keskimäärin kahteen vapaaseen viikonloppuun kuukaudessa.
- 31 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa säädettyä poikkeusta on tulkittava siten, että sen soveltamisala ulottuu ainoastaan siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä kyseisellä poikkeuksella suojattavien intressien turvaamiseksi (tuomio 9.9.2003, Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437, 89 kohta ja tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère, C-428/09, EU:C:2010:612, 40 kohta).
- 32 Unionin tuomioistuin on todennut myös, että direktiivin 17 artiklan 1 kohtaa sovelletaan työntekijöihin, joiden työajan pituutta kokonaisuudessaan ei mitata tai määritellä ennalta tai jotka voivat itse päättää työajastaan kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi (tuomio 7.9.2006, komissio v. Yhdistynyt kuningaskunta, C-484/04, EU:C:2006:526, 20 kohta ja tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère C-428/09, EU:C:2010:612, 41 kohta).
- 33 Todettakoon tähän liittyen, että arvioidessaan konkreettisesti tapauksessa kyseessä olevia olosuhteita ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on otettava huomioon, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 68 kohdassa todennut, se, että lapsikylävanhemman sijaisen työaika on suurelta osin ennalta määritelty työsopimuksessa, joka sitoo hänet työnantajaan, koska niiden vuorokausien määrä, joiden ajan hänen on vuosittain työskenneltävä, vahvistetaan sopimuksella. Lisäksi kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon se, että työnantaja laatii etukäteen luettelot, joista käyvät ilmi ne vuorokaudet, joiden ajan lapsikylävanhemman sijainen huolehtii lapsikyläkodista.
- 34 Edellä mainitut seikat huomioon ottaen ei voida väittää, että lapsikylävanhempien sijaisten työajan pituutta kokonaisuudessaan ei mitattaisi tai määriteltäisi ennalta tai että lapsikylävanhemman sijainen voisi itse päättää siitä kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvítettävä.
- 35 Tätä toteamusta ei voida unionin tuomioistuimelle toimitetun selvityksen perusteella kyseenalaistaa sillä, että lapsikylävanhempien sijaiset voivat niiden jaksojen aikana, jolloin he huolehtivat lapsikyläkodista, osin itsenäisesti päättää ajankäytöstään ja erityisesti siitä, miten he järjestävät päivittäisen työnsä, liikkumisensa ja passiiviset jaksot, ilman, että heidän työnantajansa käytännössä valvoisi tätä.
- 36 Todettakoon ensinnäkin, että pelkästään sen perusteella, että työnantajan voi olla vaikea valvoa työntekijöidensä päivittäisiä työsuorituksia, ei näet voida yleisesti katsoa, että työntekijän työajan pituutta kokonaisuudessaan ei mitata tai määritellä ennalta tai että työntekijä voi itse päättää siitä, kun työnantaja kerran vahvistaa etukäteen sekä työajan alkamis- että sen päättymishetken.
- 37 Ennakkoratkaisupyyntöstä käy käsiteltävässä asiassa ilmi tämän jälkeen, että työnantaja ei valvo sitä, millä tavoin lapsikylävanhemman sijainen tekee työtään niiden vuorokauden mittaisten jaksojen aikana, jolloin hän huolehtii lapsikyläkodista. Työnantaja vahvistaa sitä vastoin etukäteen luettelot, joista ilmenee vuorokausittain, missä lapsikyläkodissa sijaisen on määrä työskennellä. Sijainen sopii

lapsikylävanhemman kanssa sijaisuuden alkamisen kellonajasta. Työvuorolistat laaditaan lisäksi siten, että kullakin työntekijällä on keskimäärin kaksi vapaata viikonloppua kuukaudessa. Ennakkoratkaisupyyntöä ei siis ole käynyt ilmi seikkoja, jotka osoittaisivat, ettei työnantaja kykene valvomaan yhtäältä sitä, että sijainen on ottanut huolehtiakseen lapsikyläkodista sijaisuuden alkamishetkellä, josta hän on sopinut lapsikylävanhemman kanssa, ja toisaalta sitä, onko hän suorittanut sijaisuutensa hänelle osoitetun vuorokauden tai vuorokausien loppuun saakka.

- 38 Ennakkoratkaisupyyntöä käy vielä ilmi se, että lapsikylävanhemman sijaisen on raportoitava siitä, millä tavoin hän on noudattanut kullekin lapselle laadittua hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Tätä raportointia voidaan näin ollen pitää työnantajan käytössä olevana valvontakeinona, jonka avulla työnantaja voi seurata sitä, millä tavoin sen työntekijät huolehtivat työtehtävistään, ja näin myös mitata heidän työaikaansa.
- 39 Toiseksi on huomattava, että lapsikylävanhempien sijaisten mahdollisuus päättää passiivisista jaksoista niiden vuorokausien aikana, joina he huolehtivat lapsikyläkodista, sellaisena kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tämän mahdollisuuden kuvannut, ei kuitenkaan anna heille mahdollisuutta täysin vapaasti päättää niiden työtuntien määrästä, jotka he suorittavat kyseisten vuorokausien aikana.
- 40 Yhtäältä on pantava merkille se, kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on todennut, että sijaisten on neuvoteltava lapsikyläkodin toimintatavoista lapsikylävanhemman kanssa ja että lapsikylien avulla toteutetun sijaishuoltojärjestelmän yleisen systematiikan vastaista olisi se, että lapsikylävanhemman sijaiset voisivat olennaisella tavalla esimerkiksi juuri ajankäytön osalta muuttaa lapsikyläkodeissa, joista he tilapäisesti vastaavat, toimintatapoja, jotka lapsikylävanhemmat ovat vahvistaneet. Tällaisten toimintatapojen noudattamista voidaan pitää osoituksena siitä, etteivät sijaiset voi itse täysin vapaasti päättää työajastaan.
- 41 Toisaalta on tuotava esiin se, että direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 alakohdassa tarkoitetuksi ”työajaksi” on katsottava ajanjaksot, joiden aikana työntekijä on työssä, työnantajan käytettävissä ja työskentelee tai hoitaa tehtäviään kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti (tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, 25 kohta).
- 42 Näin ollen niihin vuorokausiin, joiden aikana lapsikylävanhemman sijainen huolehtii lapsikyläkodista, sisältyvät passiiviset jaksot kuuluvat kyseisen työntekijän työn suorittamiseen ja työaikaan silloin, kun lapsikylävanhemman sijaisen on oltava fyysisesti työnantajan osoittamassa paikassa läsnä ja tämän käytettävissä voidakseen välittömästi suorittaa ne asianmukaiset työtehtävät, joita kulloinkin tarvitaan (ks. vastaavasti tuomio 1.12.2005, Dellas ym., C-14/04, EU:C:2005:728, 48 kohta ja määräys 11.1.2007, Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, 28 kohta).
- 43 Kun tällaisia passiivisia jaksoja sisältyy lapsikylävanhempien sijaisten työaikaan, se, että heillä on mahdollisuus määritellä se, milloin kyseiset jaksot alkavat ja päättyvät, ei kuitenkaan merkitse sitä, että heillä olisi mahdollisuus vapaasti määritellä työaikansa alkamis- ja päättymishetki.
- 44 Lisäksi on todettava, että vaikka tietyt passiiviset jaksot niiden vuorokausien aikana, jolloin lapsikylävanhempien sijaiset huolehtivat lapsikyläkodista, voitaisiin katsoa direktiivin 2003/88 2 artiklan 2 alakohdassa tarkoitetuksi lepo- eikä työajaksi siltä osin kuin lapsikylävanhempien sijaiset voivat – vaikka heidän onkin oltava aina tavoitettavissa – poistua työpaikaltaan silloin, kun heidän hoidettavanaan olevat lapset viettävät aikaansa kodin ulkopuolella – kuten SOS-Lapsikylä ry on istunnossa esittänyt, eikä sen lausumia ole kiistetty –, tämä työpaikalta poistumismahdollisuus koskee vain osaa heidän päivittäisestä työajastaan, eikä se perustu lapsikylävanhemman sijaisen päätökseen vaan siihen, että lapset ovat kyseisen ajan poissa kotoa. Tämän lapsikylävanhempien työskentelyolosuhteiden erityispiirteen perusteella ei siis voida katsoa, että lapsikylävanhempien sijaisten työajan pituutta kokonaisuudessaan ei mitata tai määritellä ennalta tai että nämä päättävät sen pituudesta kokonaisuudessaan itse.

- 45 Edellä esitetystä seuraa, kun otetaan huomioon unionin tuomioistuimelle toimitettu selvitys, että pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa mikään ei osoita, että lapsikylävanhemman sijaisen palkkatyö voisi kuulua direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Ei siis ole tarpeen lisäksi selvittää sitä, voidaanko lapsikylävanhempien sijaisten työ rinnastaa muilta osin johonkin mainitussa artiklassa esimerkinomaisesti mainituista kolmesta toiminnasta ja erityisesti sen 17 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun työskentelyyn perheessä.
- 46 Lapsikylävanhemman sijaisten työtä ei kuitenkaan voida missään tapauksessa katsoa työskentelyksi perheessä, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 72–80 kohdassa korostanut, minkä vuoksi se ei kuulu direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettun poikkeuksen alaan.
- 47 Kuten edellä 31 kohdassa on todettu, mainittu poikkeus, jota on tulkittava suppeasti, koskee nimittäin yksinomaan työtä, jota tehdään olosuhteissa, joissa työnantajan työntekijään yhdistävä työsuhde on perheensisäinen. Tällaisessa asiayhteydessä, jolle ovat ominaisia sopimuspuolten erityisen luottamuksellinen suhde ja sitoutuminen, voidaan näet hyväksyä se, ettei työajan pituutta kokonaisuudessaan mitata tai määritellä ennalta tai että työhön palkattu perheenjäsen voi päättää siitä.
- 48 Pelkästään se, että kyseessä on työ, joka muistuttaa niitä kasvatuksellisia ja tunnesiteisiin perustuvia tehtäviä, joista vanhemmat lähtökohtaisesti huolehtivat suhteessaan lapsiinsa, ei sitä vastoin merkitse sitä, että tällainen työ kuuluu direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan b alakohdan soveltamisalaan.
- 49 Esitettyyn kysymykseen on edellä todetun perusteella vastattava, että direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, ettei sitä voida soveltaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen palkkatyöhön, jossa työntekijä huolehtii huostaan otetuista lapsista perheenomaisissa olosuhteissa sijaisvanhemman sijaisena, silloin kun asiassa ei ole näytetty sitä, että työajan pituutta kokonaisuudessaan ei mitata tai määritellä ennalta tai että työntekijä voi päättää siitä itse, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvitettävä.

Oikeudenkäyntikulut

- 50 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY 17 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, ettei sitä voida soveltaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen palkkatyöhön, jossa työntekijä huolehtii huostaan otetuista lapsista perheenomaisissa olosuhteissa sijaisvanhemman sijaisena, silloin kun asiassa ei ole näytetty sitä, että työajan pituutta kokonaisuudessaan ei mitata tai määritellä ennalta tai että työntekijä voi päättää siitä itse, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvitettävä.

von Danwitz

Lenaerts

Juhász

Jürimäe

Lycourgos

Julistettiin Luxemburgissa 26 päivänä heinäkuuta 2017.

A. Calot Escobar
kirjaaja

T. von Danwitz
jaoston puheenjohtaja